

Г. М. Ткаченко, методист інформаційно-бібліотечного відділу обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Донецьк

БІБЛІОТРЕНІНГИ ЯК МЕТОД ПРОМОЦІЇ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ

Сьогодні ми настільки звикли проводити вечори перед екраном телевізора або борознити простори інтернету, що читання книг здається вже нікому не потрібною справою, яка дісталася нам у спадок від наших батьків. Вони жили в той час, коли читання книг було модним, а власна бібліотека — мрія кожної інтелігентної родини.

Головною метою читання є розвиток особистості та підвищення її самосвідомості. Якщо дитина з дитинства читає хороші книжки, вона напевно виросте гарною людиною, тому що саме герої книг та історії, які траплялися з ними, виховують іноді краще, ніж шкільні вчителі. Книги допоможуть зрозуміти, що таке добро і зло, вірність та зрада, жадібність та безкорисливість, любов і ненависть, та дадуть відповідь на питання, як поводитися в тому чи іншому випадку. Дитині варто читати книги, щоб виховувати почуття справедливості, любов, мужність, героїзм. Сприйняття дитиною інформації, яка подається автором, може допомогти сформувати розумну особистість, здатну мислити, аналізувати.

Діти читають різні книги: одним подобаються ті книги, в яких більше діалогів, іншим — де більше дії, а деякі вважають кращими ті, де описано героїв або місця дії. Іноді діти читають, щоб черпати знання, іноді — щоб знаходити відповідь на питання, іноді — заради отримання натхнення, а іноді — заради розваги.

“Книги роблять людину краще, а це одна з основних умов і навіть основна, чи не єдина мета мистецтва.

І. Гончаров

“Я люблю книгу: кожна з них мені здається дивом, а письменник магом, я не можу говорити про книжки інакше, як із хвилюванням, з радісним ентузіазмом.

М. Горький

Ні для кого не є секретом, що на сьогоднішній день відбувається зниження кількості й погіршення якості прочитаного, значне зменшення кількості домашніх бібліотек, зниження рівня розуміння текстів у дітей і підлітків. Змінилася й модель дитячого читання. Дослідники визначають дві його складові: ділове й розважальне. Можна говорити про зовнішні фактори, які зумовили ці процеси: це криза читання, яка охопила розвинені країни, і розвиток нових інформаційних технологій, і агресивна політика телебачення, і прискорення темпу життя, і величезний вибір дозвільних занять, які прийшли на зміну книзі, і багато іншого. Але існує і внутрішній фактор: змінилося ставлення до книги, до літератури. Читання відійшло на периферію свідомості й стало поруч із різноманітними хобі. На питання: «Чи любите Ви читати?» діти дедалі частіше відповідають: «Ні, читати не люблю, люблю дивитися футбол, або слухати музику, або плести фенечки, або спілкуватися в соціальних мережах...»

“Читання — це один з витоків мислення і розумового розвитку.

В. Сухомлинський

Якщо раніше поняття *homo sapiens* (людина розумна) майже автоматично означало *homo legens* (людина читаюча), то зараз, щоб виховати людину, яка читає, необхідні величезні зусилля сім'ї, дитячого садка, бібліотеки, школи. Остання часто не тільки не справляється з цим завданням, але формує в дітей стійку відразу до читання. Перетворення читання на навчальний предмет (з оцінками, неуспішністю, перевірками на швидкість читання і т. ін.) призводить не тільки до підвищення функціональної неграмотності (нерозуміння прочитаного), але іноді до дислексії (порушення, за якого вже сформована навичка читання руйнується). Для того щоб залучити дітей до читання, потрібно докласти багато зусиль, знати закони психічного розвитку дитини, вікові особливості та чітко уявляти, як живе сучасна дитина.

Розібратися з цими аспектами допомагає бібліотечна психологія, яка спрямована на вивчення психології читача й психології читання.

Шалений темп життя, тотальне запровадження в життя телебачення і комп'ютера, навчання дитини з раннього віку призводять до інформаційних перевантажень і, як наслідок, до зниження пізнавальної активності дітей. Відеоряд телеекранів і комп'ютерів, що не дозволяє глядачеві замислюватися чи співчувати, змінює сприймання художнього тексту: порушується процес сприйняття цілісної структури твору, не сприймається підтекст, другий план, стомлюють описи та авторські відступи.

“Високий художній твір змушує читача мимоволі думати над життям, оцінюючи не тільки людей, а й самі способи оцінювання, розмірковуючи про основні питання життя, про його цілі, зміст, його правду і неправду і т. д.

М. Рубакін

Читання художньої літератури, яке є найважливішим і найпотужнішим ресурсом розвитку людської особистості, у психологічній практиці може бути потужним коригувальним інструментом.

Можна використовувати різноманітні творчі завдання: від малювання до словесних ігор, від моделювання ситуацій до тренінгових вправ. Наприклад, під час проведення тренінгів у бібліотеці діти можуть проявляти себе як особистості, а не як учні. Тобто в бібліотеці є можливість побачити дітей не через призму їх навчання, а як унікальних, неповторних особистостей зі своїми інтересами, поглядами на світ, захопленнями і т. ін.

Завдяки тренінгам дитина уникає замикання в собі зі своїми труднощами, розуміє, що її проблеми не унікальні, що й інші переживають схожі почуття, — для багатьох людей таке відкриття виявляється потужним психотерапевтичним фактором, що і є вирішенням їхніх проблем.

Під час проведення тренінгів моделюється система взаємовідносин і взаємозв'язків, яка характерна для реального життя учасників, і це дає їм можливість побачити і проаналізувати закономірності спілкування та поведінки інших людей і себе в життєвих ситуаціях. У групі учасники можуть ідентифікувати себе з різними літературними героями — «зіграти» роль іншої людини для кращого розуміння її та себе, для знайомства з новими ефективними способами поведінки. Емоційний зв'язок, співпереживання сприяють особистісному зростанню і розвитку самосвідомості.

Бібліотренінги розвивають особистісний потенціал дітей, поглиблюють знання та вдосконалюють навички, допомагають розвивати мислення, а також успішно вирішувати життєві завдання, відкривають багату життєву перспективу.

Пропоную розробку бібліотренінгу для учнів 5–8-х класів.

«З КНИГОЮ ПОВЕДЕШСЯ — РОЗУМУ НАБЕРЕШСЯ!» (БІБЛІОТРЕНІНГ)

Цілі: формувати в учнів позитивне ставлення до читання; навчати бути допитливим, свідомо сприймати та аналізувати отриману інформацію; розвивати вміння сприймати себе як особистість та асоціювати з улюбленим літературним героєм, учитися на прикладах інших, робити висновки.

Завдання:

1. Формувати вміння свідомого ставлення до себе.
2. Виховувати позитивне ставлення до читання.
3. Навчати сприймати й аналізувати отриману інформацію.
4. Розвивати креативне мислення.
5. Формувати вміння працювати в групі.

ХІД ЗАХОДУ

» I. Організаційно-мотиваційний етап

Ведуча. Добрий день! Колись давно, багато тисячоліть тому, у людей не було книжок. Але люди завжди були допитливі, мали жвавий розум. Вони протягом усього життя на Землі робили відкриття й хотіли поділитися ними з найближчими людьми. Свої знання, уміння й навички передавали від покоління до покоління, ділилися емоціями, враженнями, почуттями — тому й з'явилися книги.

Сьогодні ви станете учасниками тренінгу, який допоможе вам полюбити книги, подивитися

на улюблених героїв з іншого боку, виявити риси їхніх характерів, зрозуміти їхні почуття.

Основна ідея тренінгу полягає в тому, щоб не примушувати людину читати, а допомогти їй свідомо сприймати інформацію з книг, бути допитливою, навчити аналізувати отриману інформацію, розвивати мислення, робити висновки. Отже, почнемо.

Вступна частина. Вправа «Мій улюблений герой»

Цілі: знайомство учасників тренінгу, зняття психоемоційної напруги; регуляція психічного й емоційного стану; розвиток творчого мислення та творчого підходу до самоусвідомлення та самосприйняття.

Учасники гри сідають у коло. Їм дають завдання виготовити візитки й написати на них власне ім'я та ім'я літературного або казкового героя, з яким вони себе асоціюють. Один з учасників, наприклад, каже: «Мене звуть Михайло, я асоціюю себе з Робін Гудом, тому що він хоробрий та допомагає бідним»; наступний каже: «Мене звуть Андрій, я знаю, хто такий Робін Гуд, але я не такий хоробрий, мій улюблений герой — Мауглі, тому що він швидкий, спритний, я займаюся спортом — я з ним схожий»; третій каже: «Мене звуть Сергій, мені подобається Робін Гуд, я читав Мауглі, але мене цікавить Шерлок Холмс, тому що він розумний...» тощо. Тобто кожен з учасників, який виступає з «візиткою», спочатку повторює все вищесказане, але по відношенню до себе, а потім додає ще щось своє. Таким чином, усі мають можливість розповісти про себе й дізнатися про інших.

Вправа «Очікування результатів»

Цілі: сформулювати завдання тренінгу; налаштувати учасників на роботу під час тренінгу.

Ведуча. Кожен з вас, почувши тему тренінгу, поспілкувавшись із іншими, можливо, має певні питання, які хотів би вирішити під час роботи. Кожен із вас щось чекає від цієї зустрічі. Що ж саме? Ви отримаєте паперові літери, на яких зможете записати свої очікування від цього тренінгу, побажання. Потім зачитуєте й розміщуєте в книзі очікувань (малюнок книги на великому аркуші розміщують на стіні).

Гра-активатор «Один до одного»

Мета: зняття психоемоційної напруги, регуляція психічного й емоційного стану.

Ведуча. Зараз ви гратимете в одну дуже цікаву гру, під час якої все потрібно робити швидко.

Виберіть собі партнера й швидко потисніть йому руку. Кожній парі буде надана книжка.

А зараз я вам говоритиму, що потрібно буде дуже швидко робити. Коли я скажу: «Один до одного!», ви повинні змінити партнера. Книжка залишається в того, хто знаходиться ліворуч.

- × Правою рукою тримаємо книжку!
- × Лівою рукою тримаємо книжку!
- × Тримаємо книжку спина до спини!
- × Один до одного!
- × Тримаємо книжку долонька до долоньки!
- × Тримаємо книжку живіт до живота!
- × Тримаємо книжку коліно до коліна!
- × Один до одного!
- × Тримаємо книжку потилиця до потилиці!
- × Тримаємо книжку лікоть до ліктя!
- × Тримаємо книжку кулак до кулака!

Після закінчення цієї вправи учасники можуть поділитися один з одним і зі всією групою своїми враженнями.

► II. Основна частина тренінгу

Міні-лекція «Чому потрібно читати книжки?»

Ведуча. Світ книг — прекрасний і дивний. За кожною обкладинкою ховається неповторна історія — зі своїми героями, подіями та атмосферою. Читаючи книги, ми занурюємося в цей світ, радіємо або засмучуємося разом з персонажами, співчуваємо їм або висловлюємо своє засудження.

Читання розвиває посидючість і вміння самостійно знаходити інформацію, визначати головне.

Читання художніх і науково-популярних творів розширює ерудицію і світогляд, збагачує знаннями про історію, культуру, мистецтво, науку. Цікаво розмовляти з людиною, яка читає, тому що їй завжди є про що розповісти.

У людей, які багато читають, багатий словниковий запас. Вони легко висловлюють свою точку зору, розмовляють правильно.

Під час читання тексту ми візуально запам'ятовуємо як пишуться слова й потім не помиляємося під час листування.

Книга — невичерпне джерело знань і відданий друг, який супроводжує нас із раннього дитинства. Людина, яка любить читати й замислюється про прочитане, ніколи не сумуватиме від неробства й самотності.

Без уміння читати не обійтися в сучасному світі. Це вміння допомагає нам орієнтуватися в навколишньому просторі. Коли ми йдемо вулицею, то чітко знаємо, що це магазин, а там світиться зелений хрестик аптеки. Під час читання вивіски ми легко потрапимо туди, куди нам потрібно.

Під час читання книг, журналів, газет ми активізуємо уяву, адже читання — це перш за все ро-

бота розуму. Великий філософ Дідро сказав: «Люди перестають мислити, коли перестають читати».

Щоб скласти маленькі гачечки й закарлючки в слово, нам необхідно вміти їх розрізняти, знати кожну літеру — та, о диво! Усі ці ієрогліфи починають «говорити» й розповідати про події у світі, про подорожі й відкриття або про пригоди Тома Сойєра, Робінзона Крузо тощо.

Уміння читати допомагає в навчанні. Без нього не можна засвоїти всю премудрість різних наук. З читання починається справжнє навчання.

«Людина вчиться на помилках» — кожному з нас добре відоме це прислів'я. Але хто з нас замислювався над тим, скільки змісту й скільки життєвої мудрості в цьому прислів'ї? Дуже правильно сказано. На жаль, ми створені саме таким чином, що поки особисто все не побачимо, особисто не потрапимо в скрутну ситуацію, майже ніколи не зробимо правильних для себе висновків.

Ще кажуть, що розумна людина вчиться на чужих помилках, а дурна — на своїх. І це дійсно так. Навіщо робити ті самі помилки й потрапляти в ті самі неприємні життєві ситуації, в яких побували інші люди? Щоб такого не сталося, потрібно дійсно бути розумною людиною й усвідомлювати, що якою б ти розумною людиною не був, найцінніший для тебе досвід у будь-якому випадку — це досвід інших людей, які пройшли набагато довший життєвий шлях. Треба мати достатньо розуму, щоб не потрапити в халепу, а потім не ламати голову, як із цієї халепи вибратися.

Книги, як вірні товариші, діляться досвідом і відповідають на питання, які хвилюють, розкривають людську душу. Деякі прочитані історії можуть запам'ятатися на все життя й навіть вплинути на долю. Вони допомагають розібратися в собі, зрозуміти, що ти за особистість, які в тебе особливості характеру. Можна багато чого дізнатися про внутрішній світ людини, якщо вона назве свої улюблені книги або літературних героїв.

Тому читання — це дуже цікаве й важливе заняття, воно може допомогти в різних ситуаціях.

Вправа «Книга Джунглів»

Цілі: об'єднання учасників тренінгу; формування позитивного ставлення до читання.

Учасники сідають у коло. Дітям читають уривок із книги Кіплінга «Мауглі».

Ведуча. «Каа міцно тримав Мауглі, поки хлопець відсопувався.

— Нам не можна лишатися тут, — сказав пітон. — Бджоли розлютились не на жарт. Пливемо!

Тримаючись глибоко у воді й часто пірнаючи, Мауглі поплив униз за течією з ножом у руці.

Майже половина зграї, збагнувши, що вони потрапили в пастку, круто завернула вбік і кинулася у воду, там, де ущелина переходила в круті береги; їх скажений гавкіт і погрози «лісовій мавпі», котра довела їх до такої ганьби, поєднувалися з виттям і скавчанням — то собак жалило Мале Плем'я. Залишатися на березі означало смерть, і собаки розуміли це. Зграю несло все далі й далі вниз, до Затоки Миру, а сполохані бджоли летіли за собаками і заганяли їх у воду. Мауглі чув голос безхвостого ватажка, котрий наказував своїм не відступати і знищити всіх Сіонійських вовків».

Я вважаю, що всі пригадали й зрозуміли, з якої книги я прочитала уривок. Так, це «Мауглі» Кіплінга. Давайте згадаємо тварин-персонажів цієї книги: Багіра — пантера (чорний леопард); Баллу — ведмідь; Каа — пітон; Шерхан — тигр; Табаки — шакал; Акела — вовк; Хатхи (Хати) — слон; Чіль (в американському виданні — Ранн) — шуліка або яструб; Манг — кажан; Іккі (в ранньому варіанті Сахи) — дикобраз; Мао — павич.

У чому полягає головна мета цієї книги?

Висновок: це не просто казка, це збірка байок і філософських притч, одягнених в одну обкладинку. З кожною дійовою особою зі світу тварин можна провести аналогію зі світом людей. Баллу виступає в ролі мудрого наставника, Багіра — відданий друг, Каа — джерело знань, а Акела — приклад справжнього вожака. Дуже цікаві й нестандартні представники протилежної сторони: Шерхан з його підступністю і всепоглинаючої ненавистю, брехун Табаки та злісні полчища Рижих псів.

Вправа «Знайди пару»

Цілі: підвищення настрою, зменшення втоми, розкутість учасників; розвиток виражальної поведінки; спонукання учасників, з одного боку, бути уважними до дій інших, а з іншого — шукати такі засоби самовираження, які зрозуміють інші.

Ведуча. Я дам вам картки, на яких написані назви тварин-героїв казки «Мауглі». Назви повторюються на двох картках. Наприклад, якщо вам відстанеться картка, на якій буде написано «Хатхи», ви зрозумієте, що це слон, і в когось є картка, на якій також написано «Хатхи».

Вдають картки (якщо в групі непарна кількість учасників, ведучий теж бере участь у вправі).

Ведуча. Прочитайте, будь ласка, що написано на вашій картці. Зробіть це так, щоб напис бачили тільки ви. Тепер картку можна прибрати. Завдання

кожного — знайти свою пару. При цьому можна користуватися будь-якими виражальними засобами, не можна тільки нічого говорити й видавати характерні звуки «вашої тварини». Іншими словами, все, що ви будете робити, ви робитимемо мовчки.

Коли ви знайдете свою пару, залишайтеся поряд, але продовжуйте мовчати, не розмовляйте. Коли всі пари утворяться, ми перевіримо, що в нас вийшло.

Після того як усі учасники групи знайшли свою пару, тренер опитує кожну пару: «Хто ви?»

Після завершення вправи вчитель пропонує поділитися враженнями, розповісти про те, як учасники знаходили свою пару.

» III. Аналіз і оцінка ефективності заняття

Ведуча. Діти! Сьогодні на занятті ви зрозуміли, що читати книжки — це цікаве та важливе заняття, вони допомагають отримати інформацію, діляться досвідом і відповідають на питання, які хвилюють, розкривають душу людини, допомагають розібратися в собі, зрозуміти, що ти за особистість, які в тебе особливості характеру. Можна багато чого дізнатися про внутрішній світ людини, якщо вона називає свої улюблені книги або літературних героїв.

» Рефлексія

Дітям роздають літери червоного кольору. Потрібно продумати фрази: «Сьогодні я зрозумів, що...», «Мої очікування...». Діти зачитують свої написи та розміщують в книзі.

Підбиття підсумків тренінгу.

“Книги народжують мрію, викликають її до життя, змушують міркувати, виховують самостійність суджень.

С. Струмілін

ДЖЕРЕЛА

1. Кривцова С. В. Тренінг, учитель и проблемы дисциплины / С. В. Кривцова. — М. : Генезис, 1997. — 288 с.
2. Психологічні основи художнього сприйняття [Електрон. ресурс]. — Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-10981-7.html> (дата звернення : 09.09.2016). — Назва з екрану.
3. Энциклопедия полезных знаний [Электрон. ресурс]. — Режим доступа : <http://ktoikak.com/maugli-kipling-glavnyie-geroi> (дата обращения: 09.09.2016). — Название с экрана.

ДОЛУЧАЙТЕСЯ ДО НОВОГО БЕЗКОШТОВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СЕРВІСУ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ТА БАТЬКІВ ШКОЛАПЛЮС

Налаштуйте спілкування з батьками до початку нового навчального року!

Можливості сервісу «Школа+»:

Спілкуйтеся з батьками в будь-який зручний для вас час!

Розміщуйте оголошення про заходи, екскурсії, шкільні свята, збирання коштів, батьківські збори!

Створюйте власне портфоліо, спілкуйтеся з колегами онлайн!

Інформуйте батьків про успішність їхніх дітей!

Дивіться відеогляд нового сервісу за посиланням — <https://goo.gl/RrtikW>

Реєструйтеся в БЕЗКОШТОВНОМУ сервісі! Зробіть спілкування ефективним!